

Dilemă: ce este Sighetul, sat sau oraș?

Scris de Teofil Ivanciuc

Duminică, 22 Aprilie 2018 08:44 - Ultima actualizare Duminică, 22 Aprilie 2018 14:12

Textul de mai jos se adresează numai sighetenilor care se consideră orășeni get-beget.

În materialul de față, țăran și sat (fără ghilimele) înseamnă ceva bun, onorabil și demn de respect, în timp ce „țăranul” mutat la oraș apreciez că este rupt de matcă, debusolat, cu o scară a valorilor pierdută sau cu fușteii inversați, fiind, în multe cazuri (nu în toate, avem nenumărate exemple pozitive) cam prost crescut, bătăran și fără respect față de regulile scrise ori nescrise ale societății urbane. Pe de altă parte, da, știu o mulțime de orășeni cu vechime care se comportă oribil, nu au cei șapte ani de acasă și fac orașul de răs, însă ei reprezintă mahalaua și nu centrul...

Deci, ce reprezintă Sighetul? Acesta este un oraș cu o istorie bogată, din care însă au mai rămas puține vestigii doveditoare, în care inima istorică a rămas una realmente urbană, el fiind, până destul de recent, un oraș adevărat, locuit de către cetățeni cu mentalități europene.

În același timp, trebuie conștientizat că localitatea a avut periferii rurale încă din vremurile de demult, acolo unde țărani cultivau pământul și creșteau animalele necesare orașului, fenomen care a persistat până azi, ceea ce este foarte bine!, urbea fiind în plus înconjurată de sate – adevărate bastioane ale ruralului, reprezentând inima celei mai tradiționale regiuni a Europei.

Într-adevăr, într-un asemenea context geo-social, identitatea așezării poate crea confuzii.

Apoi, în perioada comunistă, localitatea a devenit o „citadelă” industrială, practic o imensă fabrică-dormitor cu puține facilități urbane, iar după evenimentele din 1989 a intrat într-o perioadă oscilantă, azi părând a fi mai degrabă un „sat” imens (ori, mai degrabă, o mahala).

De prin anul 2008 încoace, primarul Sighetului (indiferent cum s-o numi el), se îmbracă țărănește de câte ori are ocazia. Și el, și nevasta, și copiii. Și mai mestecă și cu polonicul în gulaș sau mămăligă, în fața camerelor de luat vederi. Deși nu este țăran autentic, care știe să altoiască un pom, să bată coasa, să mulgă vaca sau să horească cu un simț nativ, el se încapățânează să o facă pe țăranul.

Iar după primar, se iau și ceilalți: unii consilieri și funcționari locali îmbracă „cămeșă” tradițională la festivaluri ori în delegațiile în străinătate (i-ați putut vedea, nu demult, în Italia). Ca și cum ar fi fost trimiși din partea „satului” Sighet, nu din cea a municipalității.

Ce nu înțeleg eu este de ce aleșii din această categorie se încapățânează să reprezinte Sighetul, în loc să-și ia buletin de Călinești sau de leud. Au văzut ei, oare, cum arată și cum se comportă primarii și consilierii din orașe precum Ravensburg, Trnava, Avila, Agen, Salisbury sau Siena? Poate că ar trebui să se inspire de acolo... Altfel zis, și Sibiul are periferii rurale, este mărginit de sate tradiționale săsești sau românești (Mărginimea) și are un Muzeu al Satului excepțional, dar n-am văzut ca primarul și consilierii sibieni să se dea drept țărani...

Dilemă: ce este Sighetul, sat sau oraș?

Scris de Teofil Ivanciuc

Duminică, 22 Aprilie 2018 08:44 - Ultima actualizare Duminică, 22 Aprilie 2018 14:12

„Cât îi Maramureșu’/ Nu i sat ca Sighetu”

Casa de Cultură și Școala de Artă din cadrul Centrului Cultural municipal, unde ne-am aștepta să se promoveze mai întâi cultura urbană și apoi pe cea rurală, au dat-o aproape total pe „tradiții”, cu excepția dansului de societate, a claselor de pictură-grafică, pian-orgă și chitară-tobe-canto. În rest, cultura subvenționată din bugetul venerabilului municipiu înseamnă zgărdane, taragot-saxofon, ceteră, zongură, hore și învărtite. Sigur, ansamblul „Mara” este deja un brand al acestui Sighet în care majoritatea locuitorilor se trag de la țară, dar... Nimeni n-a mai pus în scenă de ceva vreme vreo piesă de teatru, iar despre fanfara orașului și orchestra semi-sinfonică auzim doar povești vechi de ani de zile. Mai are rost să vorbim despre balet ori despre realizarea dantelelor?!

Muzeul Maramureșului se bazează într-o proporție covârșitoare pe „tradiții” și pe notorietatea Muzeului Satului, în afara unor activități specifice de la Casa Elie Wiesel, secțiile de Istorie și de Științele Naturii și a organizării câtorva expoziții de artă pe an. Elementele de istoria artei și de evoluție a habitatului urban, aspectele de civilizație și cultură maghiară sau germană ale fostei colonii regale cu 700 de ani de istorie în spate, par să nu stârnească interesul acestei instituții. Iar singurele cărți de istorie și civilizație a Sighetului de până acum au fost scrise de către cercetători independenți, neafiliați la vreo instituție publică municipală.

Cele mai importante festivaluri și concerte susținute financiar de administrația locală fac parte tot din categoria „rural”: „Paște tradițional în Muzeul Satului”, Festivalul tradițional pentru copii „Am fo ș-om fi”, Festivalul de Datini de Iarnă etc. Până și de Ziua Orașului ori la Festivalul de Poezie, sunt puși să performeze pe scenă cântăreți populari, ca la „Fii Satului” de la țară...

Sigur, anumite asociații culturale organizează concerte, spectacole, vernisaje și lansări de carte, însă aceste bine-venite inițiative private nu pot substitui letargia instituțiilor publice.

Pe de altă parte, municipalitatea a luptat serios să închidă anul trecut cea mai importantă Școală gimnazială de Muzică și Arte Plastice (gratuită, nu cu taxe, precum Școala de Artă a Centrului Cultural!) din nordul României, motivând că Sighetului îi ajung școlile pe care le are. Primarul a mai încercat să scape și de Casa Elie Wiesel, apelând la pretexte false. Tot anul trecut au plecat dintre noi trei importanți oameni de cultură și artă eminate urbană, care nu au fost însă înlocuiți de nimeni: Ioan J. Popescu, Monica Chifor și Caius Lugojan. Și așa, mahalaua a mai câștigat ceva teren...

Oamenii de litere și practicanții artelor culte din urbe duc o viață grea, numărul iubitorilor de cultură și piața de artă restrângându-se pe an ce trece, chiar dacă, lăudabil, Primăria a acceptat să expună în sediul propriu lucrări realizate de majoritatea artiștilor locali. Grav este însă faptul că Sighetul nu are, precum alte orașe, un program anual, transparent și cinstit, de finanțare publică a proiectelor independente culturale și artistice.

Ieșind din domeniul cultural, observăm că orășenii veritabili, cei care au cel puțin două-trei generații de urbanitate în spate și o educație medie sau peste medie, dispar pe zi ce trece, ei fiind înlocuiți cu săteni cu bani reveniți de la munca din străinătate, care vor să devină „domni” peste noapte, fără a mai pierde vremea cu școlile adevărate și cu bunele maniere.

„Țăranii” cu buletin de oraș

Ei sunt cei care dau trendul de transformare a orașului într-un mare „sat”/mahala, în care să se simtă „acasă”. Unii dintre aceștia, mutați pe selecta (cândva) stradă M. Eminescu au cerut să le fie tăiați copacii din fața caselor, că îi deranjează! Ei au de fapt oroare de spațiile verzi de

Dilemă: ce este Sighetul, sat sau oraș?

Scris de Teofil Ivanciuc

Duminică, 22 Aprilie 2018 08:44 - Ultima actualizare Duminică, 22 Aprilie 2018 14:12

care au fost înconjurați în copilărie, de iarba pe care era musai să o cosească, de copacii pe care erau obligați să-i curețe primăvara, preferând acum, ajunși liberi și cu bani, betonul... Și nimeni nu le spune că sunt penibili!

La „kilometrul 0”, pe pietonala C. Coposu din fața Memorialului - cel mai vizitat muzeu din nordul României (deși nu vinde deloc „tradiții”!), meșteri populari (unii dintre ei cu buletin de Sighet...) vând, la tarabe de lemn pseudo-tradiționale, costume, icoane, fuse, sculpturi în lemn și alte elemente de artă și artizanat rural, nicidecum piese de artă cultă...

Biroul de urbanism al Primăriei închide ochii la toate mutilările aduse puținelor monumente istorice reprezentative pentru oraș, ridicate în sec. XVIII-XIX, „epoca de aur” a arhitecturii păstrate, de când datează aproape toate clădirile cu care se mândresc sighetenii. Orășeni, atât din cei cu rădăcini vechi cât și proaspeții instalați, se luptă să „radă” stucaturile imperiale de pe vechile fațade, să înlocuiască vechile și impozantele porți și ferestre de lemn cu altele din PVC și să înnăbușească totul cu urâtele plăci de polistiren expandat... Și nimeni din conducerea orașului nu pare deranjat de distrugerea ultimelor semne ale epocilor trecute..

Trebuie subliniat că ruralizarea Sighetului nu a început de ieri, de azi, ci are rădăcini mai vechi. Începutul l-a făcut administrația de după 1920, care a determinat plecarea multor maghiari în Ungaria și care a dat liber mutării țăranilor în oraș. După 1950-1960 a avut loc marele șoc, odată cu decimarea comunității evreiești și cu deschiderea fabricilor, ceea ce a dus la mutații demografice cum n-au mai existat vreodată.

Doar în anii 1960-70, în nou construitele blocuri de locuințe din Sighet s-au mutat cca 10 mii de foști țărani deveniți, peste noapte, lucrători în industrie, orașul devenind locuit în majoritate de către persoane cu origini rurale. Sporul natural modest al comunității maghiare, cumulat cu emigrarea multor membri ai acesteia a dus ca, după 1990, numărul lor să scadă la aproape jumătate.

Apoi, mai ales după 2007, au început să apară tinerii din mediul rural, trecuți (fie ei înșiși, fie părinții lor) prin frustrările din Occidentul unde au economisit suficient încât să-șie dorească condiții de viață mai bune decât prin satele lor. Doar la Sighet există, de bine-de rău, un spital, cabinete medicale și stomatologice, o extensie universitară, licee, școli generale, grădinițe și creșe, cluburi sportive, cluburi și restaurante, servicii de fitness și întreținere corporală, asfalt, apă, canal, internet și gaze naturale. Deci, față de condițiile din satele de pe Mara-Iza, e ceva!

Ce avem, așadar, azi? Conduși de edili mai degrabă rurali, întotdeauna „populari”, dar mai niciodată cu adevărat urbani, Sighetul Marmăției a abandonat lupta căutării propriei identități, rezumându-se la a fi un fel de „cel mai mare sat din România”. Nou-veniții din sate au cucerit la nivel mental urbea, impunându-și modul lor de gândire, exprimare și comportament. Răul se învață mai ușor decât binele.

Și ce dacă? Păi contează enorm, căci nimeni nu va veni vreodată la Sighet ca într-un mare sat tradițional, căutând ferma cu vaci, porci și găini în băătăură pe care o va găsi de altfel în satele învecinate, ci se va aștepta ca aici să descopere o urbe post-medievală cu clădiri istorice pe care să le poată vizita fără să-i cadă tavanele în cap și unde să aibă parte de facilitățile pe care le oferă un oraș adevărat, chiar dacă e situat la frontiera civilizației urbane: hoteluri cu piscine, aer condiționat peste tot și lifturi până la ultimul etaj, restaurante cu muzică live, nu numai tradițională, ci și central-europeană (inclusiv ceardașuri și klezmer) cinematografe, galerii de artă, poate și un teatru. Investitorii străini caută orașele pentru a deschide acolo parcuri industriale IT și nu gatere ori uzine de prelucrare primară a lemnului, precum în comune...

Ori, adevărul arată puțin diferit, nu? La faceți voi o plimbare de seară prin Piața Libertății și curțile acesteia, ca să înțelegeți la ce mă refer...

Dilemă: ce este Sighetul, sat sau oraș?

Scris de Teofil Ivanciuc

Duminică, 22 Aprilie 2018 08:44 - Ultima actualizare Duminică, 22 Aprilie 2018 14:12

Sau, greșesc eu și vă simțiți cumva ca într-un oraș istoric din Uniunea Europeană a anului 2018?! Dacă e așa, îmi cer scuze!

În încheiere, iată un fragment, de actualitate, din jurnalul unui arhitect din 1988:

„Între 1967-1982 populația urbană a crescut de la 6 la 12 milioane... smulși din obiceiurile și din tradițiile satului, deveniți dominanți ca număr, ca lipsă de cultură și civilizație, în toate orașele României. Prezența lor de indivizi nepregătiți să devină orășeni peste noapte, needucați, bătărași, necizelați, a pocit fața orașelor României, a degradat și a coborât nivelul de civilizație urbană românească la nivel de promiscuitate și vulgaritate. O acțiune de „urbanizare” forțată ca la noi a dus la consecințe catastrofale asupra nivelului de viață socială, coborând la nivel de mahala, de înlocuire a culturii, a comportamentului civilizat cu bătărașia, mitocănia, înjurăturile, scuipăturile pe unde apucă, fumatul în lifturi, statul cu pălăria sau cu căciula în cap în instituții, nepolitețea, murdăria, completa lipsă de simț civic, lipsa de respect pentru spațiul public etc. etc. De aceea, sute de mii de oameni de cea mai bună condiție din toate orașele țării, de cele mai felurite meserii și vârste, au părăsit definitiv minunata și altădată binecuvântata noastră Românie. De aceea aproape că te rușinezi să te porți civilizat când ești copleșit și sufocat de mitocănia devenită predominantă în societatea românească... cei ce ne conduc nu schițează nici cele mai anemice gesturi pentru ridicarea adevărată a gradului de civilizație al țării, pentru că și ei înșiși sunt complet lipsiți de cultură, agramați, ascunzându-și în mașinile lor negre ruptura totală față de popor. Cum să faci civilizație când tu însuși ești ultimul dintre incuți... familia nu ți-a transmis nimic... apoi ai trecut peste toate treptele civilizației și culturii și dintr-o dată te-ai trezit sus de tot?”

(G. Leahu, „Arhitect în epoca de aur”, Fundația Academia Civică, București, 2013, p. 181-182)

© Teofil Ivanciuc, aprilie 2018